

DOI: 10.31866/2410-1311.42.2023.293699
УДК 27-535:008]:78.071.1(439)

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДУХОВНОЇ ТВОРЧОСТІ ФЕРЕНЦА ЛІСТА

Євгенія Бейник

Аспірантка,
Одеська національна музична академія
імені А. В. Нежданової,
Одеса, Україна
ORCID: 0000-0001-5744-5594
e-mail: ejenybeunik@gmail.com

Для цитування:

Бейник, Є. (2023). Культурологічні особливості духовної творчості Ференца Ліста. *Питання культурології*, 42, 34–43. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293699>

Мета статті — розглянути духовні твори Ференца Ліста, присвячені фрагментам Страсної седмиці, виявити християнські світоглядні мотиви в композиціях зазначеного типу; окреслити культурологічні особливості духовної творчості композитора. *Результати дослідження* спираються на вивчення інтонаційного підходу школи Б. Асаф'єва в Україні, продемонстроване у працях Д. Андросової, О. Маркової, О. Муравської, О. Рощенко, О. Сокола. Зокрема, висвітлені матеріали є підґрунтям для подальших досліджень культурних традицій духовних творів Ф. Ліста. Виявлено, наскільки у творчості композитора музика церковного вжитку втілюється у світській інструментальній сфері. *Наукова новизна*. Вперше в Україні з культурологічного погляду розглядаються рідкісні композиції Ференца Ліста, присвячені фрагментам Страсного тижня. Виділена конкретика духовних ідей Ф. Ліста за їх втіленням у зазначених фортепіанних духовних творах пізнього періоду творчості композитора. *Висновки*. Творчість Ф. Ліста становить високу культурну цінність, а його духовні твори охоплюють як написані для церкви, так і позацерковні композиції. Огляд духовних творів Ференца Ліста для фортепіано, присвячених фрагментам Страсної седмиці, дав змогу дійти висновків, що церковна тематика збагачується надбаннями світської сфери композитора, яка живиться духовною тематикою більшою мірою, ніж заведено зазначати стосовно спадщини Ф. Ліста. Вибір текстів Страсної седмиці для фортепіанного циклу вказує на смислову ієрархію духовно-світського, де першому належить настановна, смисловий базис у цілому. Показовим щодо цього є планування «Фауста» за Н. Ленау, де перший епізод «Нічна хода» («Der nächtliche Zug») з його літературною програмністю втілений за зразком гімну, присвяченого прославленню Святих Дарів, який у церковному побуті виконується виключно в період Страсної седмиці.

Ключові слова: музична культура; антифони для фортепіано; духовна музика; духовна культура; музичний жанр; респонсорії для фортепіано; стиль у музиці; Страсна седмиця; Ференц Ліст

Вступ

Музика нерозривно пов'язана з контекстом, в якому вона створюється, споживається і викладається, а взаємозв'язок між музикою, суспільством і культурою досліджувався протягом багатьох десятиліть. Вивчення духовних цінностей, їхнього виробництва та споживання особливо гостро постає в період пошуку нових культурних засад. На сучасному етапі розвитку музична культура відіграє значну роль у формуванні свідомості членів суспільства, окремих соціальних груп і спільнот. Акумулюючи і транслюючи цінності, музична культура впливає на розвиток усієї духовної культури соціуму.

Незалежно від того, чи розважає музика, чи відіграє важливу роль у церемоніальних ритуалах, її неможливо відокремити від середовища, в якому вона існує. Вивчення культурологічних особливостей духовних творів важливе для суспільства, адже в межах церковної культури створювалися високі художні цінності, закладалися підвалини професійного музичного мистецтва, формувалися стилістичні напрями, творчі школи, музичні жанри та форми.

Духовні твори Ференца Ліста (1811–1886) становлять вагому частину світового культурного спадку. Митець увійшов в історію музичного мистецтва не тільки як артист і композитор, а і як музикант, що володів унікальною ерудицією в усіх галузях художньої творчості, філософії, історії та ін. Його знання слугували тим контекстом, у якому народжувалися задуми. Останніми роками творчість композитора має попит як з боку музикознавців, так і виконавців. Можливо, це пов'язано з новим витком затребуваності романтичного мистецтва в епоху раціоналізму та комп'ютеризації, зростанням інтересу до релігійної тематики, що стало передумовою вивчення та виконання духовних творів вітчизняних і західноєвропейських композиторів.

Аналіз попередніх досліджень

Творчість Ференца Ліста становить високу культурну цінність. Кожне покоління дослідників вивчає духовну спадщину, значну частину якої складають фортепіанні твори. Але досліджуючи пізній період творчості композитора, у якому переважала духовна музика, ми виявили, що мало уваги приділяється вивченню його духовної фортепіанної музики. Майже не було спроб визначити, наскільки у творчості композитора музика церковного вжитку втілюється у світській інструментальній сфері. Не було спроб класифікувати духовні фортепіанні твори за тематикою запозичень церковних жанрових моделей. Здебільшого увагу науковців привертала новаційні здобутки Ф. Ліста в художньо-естетичній сфері (монографії Й. Каппа, Т. Уолкера та ін.), водночас духовні та церковні твори композитора опановувалися як периферійне коло лістівських надбань. Тільки в роботах Б. Сабольчі, дослідженні фортепіанних і хорових композицій, презентованих працями Д. Андросової (2014), О. Шпак (2010) та інших науковців, знайшла відображення спрямованість на духовні композиції Ф. Ліста, особливо показо-

ві для пізніх творів митця. Вивчення творчості композитора в контексті епохи, зокрема його духовної музики, відбувалося на основі досліджень Б. Сабольчі (Szabolcsi, 1956), П. Меррика (Merrick, 2008), О. Муравської (2017), А. Уолкера (Walker, 1997), Т. Лі (Lee, 2016). Дослідження інтонаційного аспекту музики здійснювалося за роботами послідовників Б. Асаф'єва (2023): Д. Андросової (2014), О. Маркової (2012), О. Рощенко (Roshcsenko, 2020), О. Сокола (2013). Матеріали щодо церковного вжитку — О. Шевчук і О. Зосім (2006), Б. Бранда і Б. Ротенберга (Brand & Rothenberg, 2016), Д. Хілей (Hiley, 1993), Дж. Хесберта (Hesbert, 1968). У цьому дослідженні виділені духовні твори Ф. Ліста, присвячені фрагментам Страсної седмиці.

■ Мета статті

Мета статті — розглянути та дослідити духовні твори Ференца Ліста, присвячені фрагментам Страсної седмиці, виявити християнські світоглядні мотиви в композиціях зазначеного типу; окреслити культурологічні особливості духовної творчості композитора.

■ Результати дослідження

Пізній період творчості Ференца Ліста умовно починається в 60-х роках XIX ст. і триває до кінця життя композитора. У 1860 році композитор переїжджає до Рима, де поринає в роботу над духовною музикою і пише багато творів церковного спрямування. Музика Ф. Ліста цього періоду здебільшого має глибоко-релігійний характер. Композитор писав музику для церкви, яка складала суттєву частину його надбання цього періоду.

У цей час народжується ораторія «Легенда про святу Єлисавету» для солістів, хору та оркестру — монументальний духовний твір Ф. Ліста, написаний за мотивами фресок М. фон Швінда, присвячених життю Святої Єлисавети — покровительки Угорщини та Тюрингії, з лібрето Отто Рокетта. Ораторію прийняли схвально та часто виконували за життя композитора і в Німеччині, і в Угорщині. Наступна ораторія «Христос» для солістів, змішаного хору, оркестру та органу написана на біблійні тексти, розповідає про події земного життя, смерть і воскресіння Христа і була прихильно сприйнята королем Людвігом II, якому вона нагадала традиційну баварську містерію. Також композитор пише меси, псалми, духовні гімни. Крім музики, призначеної безпосередньо для служби в храмі, композитор також пише духовну музику для інструментальної світської сфери.

У 1860 році Ф. Ліст створив цикл респонсоріїв та антифонів для фортепіано, серед яких можна виділити твори, присвячені фрагментам Страсної седмиці. Страсний тиждень, що є квінтесенцією церковного року, — це винятковий період, насичений драматичними подіями. До тематики вищезгаданого періоду часто зверталися композитори, втілюючи ці жанри в музичній сфері вираження. «Страсті Матвія» Й. С. Баха — один із найбільш значущих і масштабних творів на цю тему й одна з найбільших ораторій епохи бароко, призначена для численного виконавського складу: для двох оркестрів, трьох хорів і солістів. До євангельських сюжетів Страсного тижня також звертається композитор епохи бароко Антоніо Кальдара, який створив 69 опер і безліч творів церковної музи-

ки. Він написав ораторії «La Passione di Gesù Cristo» («Страсті Ісуса Христа») та «Morte e Sepoltura di Cristo» («Смерть та поховання Христа»), інструментальні вступи до яких виконувалися й у концертних варіантах. Ораторія «Сім слів Спасителя на хресті» Йозефа Гайдна, яка розповідає про останні моменти земного життя Христа, повинна була виконуватися раз на рік, у Страсний тиждень. Ференц Ліст у своїй творчості також звертається до теми Страсної седмиці, створюючи цикл респонсоріїв та антифонів для фортепіано.

Респонсорії (2023) (пізньолат. *esponsorium*, від лат. *respondere* — відповідати) — жанр (форма) монодичних піснеспівів у католицькому офіції за текстовою основою Святого Письма (переважно Псалтирі) або його парафрази.

Антифон (грец. *αντιφωνος* — який звучить у відповідь) — спосіб почергового співу двох частин хору, що запозичено з практики старогрецької трагедії, який склав основу літургії у всіх християнських конфесіях. До української церкви антифонний спів увійшов через візантійську традицію, яку поглибили композитори М. Лисенко, К. Стеценко, М. Леонтович, С. Людкевич, Є. Станкович, М. Скорик, Л. Дичко та ін. в ораторіях, кантатах, операх (Кушка, 2020).

Респонсорії та антифони належать до *Tenebrae* (укр. темна ранкова). У католиків це метафоричне позначення трьох ранкових служб офіції Страсного тижня: Великого четверга, Великої п'ятниці та Великої суботи. Респонсорії мали значний попит у професійних композиторів. 27 текстів належать до старозавітних подій, серед них знаменні *Miserere* (50-й псалом), *Benedictus* (новозавітна Пісня Захарія) і старозавітні вірші з «Плачу пророка Єремії», так звані ламентации (лат. *Lamentations*) (Hiley, 1993).

В епоху бароко тексти пророка Єремії використовувалися французькими композиторами як специфічний жанр духовної позацерковної музики, що отримав назву *Leçons de Ténèbres* (букв. «читання в п'тьмі»). У цьому жанрі писали Марк-Антуан Шарпантьє, Франсуа Куперен, Мішель Рішар Делаланд, Мішель Корретт та інші французькі композитори другої половини XVII–XVIII ст. — в межах притаманного їм Галліканства.

Після реформ Другого Ватиканського собору (1962–1965) три дні на Страсному тижні стали називатися Великоднім триденням (лат. *triduum*), при цьому музичне оформлення тридення було суттєво спрощено, фактично знищено. З того часу *Tenebrae* стали історичним артефактом (*Leçons de Ténèbres*, n.d.).

З Великого четверга розпочинаються найзначніші події Страсного тижня. Цього дня звертаються до Євангельських подій, серед яких Таємна вечеря, таїнство Євхаристії. Ці євангельські події неодноразово надихали майстрів різних видів мистецтва на створення величних творів: Таємна вечеря зображена на гравюрі Альбрехта Дюрера, фресках Леонардо да Вінчі, Андреа дель Кастаньйо, Дірка Баутса, на картинах Тінторетто, Джотто ді Бондоне, Ніколя Пуссена, Якопо Бассано, Вільяма Блейка та ін.

Ференц Ліст створює духовний твір для фортепіано на тему фрагмента Страсного тижня — Великого четверга — «*Feria V in coena Domini. Maundy Thursday*». Музика світла й умиротворена, позбавлена драматизму. Твір можна зарахувати до ранньохристиянської релігійної естетики, яка характеризується особливою радістю, що символізує Божественне освячення. Ф. Ліст також

має духовний твір, присвячений тематиці Таємної вечери — мотет «O sacrum convivium!» («О священный пир!»), написаний 1884 р. для органа. Також композитор створив транскрипцію для фортепіано. Сюжетною основою твору є спогад про Таємну вечерю та встановлення Ісусом Христом таїнства Євхаристії. Для програми Ф. Ліст використовує текст Фоми Аквінського. Музика твору дуже виразна, композитор моделює історичний контекст Таємної вечери.

Страсна п'ятниця для вірян — найскорботніший день Страсного (Великого) тижня. Християни присвячують цей день згадці про страждання, смерть Ісуса Христа на хресті, зняття Його з хреста та поховання (Респонсорій, 2023). Цьому найтрагічнішому дню Страсного тижня присвячені шедеври багатьох майстрів — полотна Нікола Пуссена, Рембрандта Харменса ван Рейна, Пітера Пауля Рубенса, Мікеланджело де Караваджо, Рафаеля Санті, Поля Гогена, Тьєполо Джованні Баттіста, Ель Греко, Лукаса Кранаха Старшого, Джотто ді Бондоне, Ієроніма Босха, Тінторетто.

Ференц Ліст написав духовний твір для фортепіано, присвячений подіям Страсної п'ятниці — «Feria VI in Parasceve. Good Friday» («Страсна п'ятниця»). Він досить об'ємний для фортепіанної п'єси названого типу — триває понад 30 хвилин. Мелодія твору спокійна та медитативна, випромінює світлий характер, властивий більшості релігійних творів для фортепіано Ф. Ліста, попри те, що за біблійним сюжетом, Страсна п'ятниця — найтрагічніший і найдраматичніший день Великого тижня. Це вираження церковного розуміння величчя мучеництва, тому радість мучеництва тут постає як особлива святість і найвищий ступінь виявлення релігійності.

Такий світлий і ліричний характер має також твір композитора «Sabbato majoris hebdomadae. Holy Saturday» («Велика субота»), присвячений наступному дню Страсної седмиці. За біблійним сюжетом, це день поховання Ісуса Христа та перебування Його в Гробі. Радість мучеництва тут показана як особлива святість.

Нарівні з означеною тематикою композитор звертається й до іншої теми: цього ж року з'являється «In Officio defunctorum» — духовний твір, що належить до молитов за померлими, аналогічно реквієму, — цей твір написаний для фортепіано. «In Officio defunctorum» був написаний композитором після трагічної смерті його сина Даніеля у 1860 році під впливом «In Officio defunctorum», створеного на початку XVII ст. іспанським композитором епохи Відродження Томасом Луїсом де Вікторія. Ф. Ліст неодноразово звертався до траурної тематики: «Траурна гондола», «Похоронна прелюдія», «Траурна прелюдія та траурний марш», «Чардаш смерті», «Сумний степ», «Сірі хмари», «Фатум». Ця тематика фігурує й у третьому циклі твору «Роки мандрівок», у другому та в третьому «Мєфісто-вальсі» й в останній симфонічній поемі «Від колиски до могили» (1882).

На відміну від симфонічних поем, написаних у Веймарський період творчості композитора, остання поема «Від колиски до могили» не підкорюється принципам одночастини, а складається з трьох частин: «Колиска» («Die Wiege»), «Боротьба за існування» («Der Kampf ums Dasein»), «Могила, колиска потойбіччя» («Zum Grabe, die Wiege des zukunfftigen Lebens»). Ця поема є не лише симфонічним твором, а також належить і до фортепіанної спадщини композитора.

Ф. Ліст створив перекладення цієї поеми для фортепіано у дві й чотири руки (Hamburger, 2010).

Попри те, що в цей період релігійність Ф. Ліста очевидно посилюється, композитор спрямовується до самих витоків духовності та дедалі більше заглиблюється в церковну сферу, прагне досягти священницького чину. Але нарівні з релігійною тематикою наявними становляться і «мефістофельські» мотиви. У пізній період творчості митець створює Другий, Третій та Четвертий «Мефістовальс», «Багатель без тональності», «Мефісто-польки», «Нав'язливий чардаш». 1860 року поряд із вищепереліченими глибоко релігійними творами, присвяченими Страсній седмиці, композитор пише два епізоди з «Фауста» з програмою на текст австрійського поета Н. Ленау. Раніше композитор уже звертався до творчості Н. Ленау (балада «Три цигани»). Два епізоди з «Фауста» — «Нічна хода» («Der nächtliche Zug») і «Танець у сільському шинку» («Der Tanz in der Dorfschenke») — попри іншу програмність, взятю з літературної сфери, мають духовний характер сюжетного втілення й знаходяться в тісному зв'язку з релігійним початком. Перший епізод з симфонії «Фауст» за Н. Ленау — «Нічна хода», яка також належить до теми Страсного тижня, починається з теми Фауста, має похмурий характер і представлена групами інструментів, що низько звучать, — фаготами, віолончелями, контрабасами. На противагу їй наступна тема контрастна, що у валторні і в струнних та дерев'яно-духових інструментах імітує звучання природи. Це наслідування звуків природної досконалості, яка протиставляється темі Фауста. Копіювання звуків птахів передається за допомогою трелей і переливів у верхніх регістрах. Пізніше композитор широко представить імітацію співу та польоту птахів у своїй «Першій легенді» для фортепіано. До такого прийому вдається також французький композитор ХХ ст. О. Мессіан, відтворюючи спів птахів у таких творах: «Екзотичні птахи», «Пробудження птахів», «Каталог птахів».

У «Нічній ході» Ф. Ліста центральний розділ починається церковним дзвоном, який є провісником нічної ходи як частини богослужіння. В основу музики ходи Ф. Ліст поклав тему католицького хоралу «Range lingua gloriosi» («Оспівай мову»), текст якого був створений знаменитим церковним діячем ХІІІ ст. Фомою Аквінським. Багато в чому це фантазія на мелодію «Range Lingua. Range lingua» — католицький гімн, написаний Фомою Аквінським для свята Тіла Христового (лат. corpus christi; сучасна назва — Урочистість Пресвятого Тіла та Крові Христа). Гімн присвячений прославленню Святих Дарів, тобто Тіла й Крові Христових, що втілюються в хлібі й вині. Співають його також у Великий четвер, під час процесії перенесення Святих Дарів до особливої каплиці, де вони зберігаються до літургії Великої п'ятниці (Скрипник, 2018).

Існують також два григоріанські хорали на мелодію «Range lingua». Відомою є мелодія фригійського ладу з римської літургії, яка спочатку була частиною галліканського обряду. Початкові слова цього гімну були написані автором на зразок іншого відомого гімну «Range, lingua, gloriosi» / «Lauream certaminis» святого Венанція Фортуната, єпископа Пуатьє. Цей гімн присвячений Хресту Христовому й виконується в католицькому богослужінні у Страсний тиждень (Brand & Rothenberg, 2016).

Інципіт «Pange lingua gloriosi» / «Corporis mysterium» Фома Аквінський запозичив з більш древнього гімну «Pange lingua gloriosi // Proelium certaminis [en]», автором якого, згідно з церковним переказом, був єпископ Венанцій Фортунат. У традиційній (дореформеній) григоріаніці використовувалися дві схожі мелодійні версії гімну — першого і третього тонів. Найстаріші рукописи, що містять мелодію III тону, належать до XIII ст. В академічній музиці неодноразово зверталися до рядків гімну — мелодійні фрагменти першого рядка гімну (версія третього тону) взяв за основу своєї меси «Pange lingua» Жоскен Дебре, Томас Луїс де Вікторія написав дві обробки гімну – два мотети в техніці *alternatim*. Зустрічався мотив гімну й у творчості Й. С. Баха. Деякі дослідники вважають, що тема фіналу симфонії № 41 «Юпітер» В. А. Моцарта також зобов'язана зазначеному мотиву. Попри те, що композитор подбав, щоб обидва епізоди виконувалися разом, перший номер звучить порівняно рідко, а другий епізод набув широкої популярності. Його можна почути не лише в оркестровій версії, а й у фортепіанній. Ф. Ліст написав навіть дві фортепіанні версії — для сольного виконання і для виконання в ансамблі в чотири руки. У такий спосіб композитор переводить симфонічні знахідки в фортепіанну сферу вираження.

Отже, духовні твори Ф. Ліста охоплюють як написані для церкви (Коронаційна меса та ін.), так і позацерковні композиції. Фортепіанні духовні твори становлять низку позацерковних здобутків. Найбільше значення для творчості Ф. Ліста й усвідомлення його позиції склала симфонія «Фауст» за Н. Ленау, яка, на наш погляд, недооцінена в її оригінальності в характеристиках спадщини композитора в цілому. І, безумовно, квінтесенцією духовного фортепіанного надбання Ф. Ліста є твори, присвячені фрагментам Страсної седмиці, що висвітлюють суттєві події літургійної служби. Зауважимо, що саме тут використовуються автентичні духовні наспіви.

■ Висновки

Дослідження культурологічних особливостей духовних творів Ференца Ліста для фортепіано, присвячених фрагментам Страсної седмиці, дало змогу дійти висновків, що церковна тематика збагачується надбаннями світської сфери композитора, яка живиться духовною тематикою більшою мірою, ніж заведено зазначати стосовно спадщини Ф. Ліста. Вибір текстів Страсної седмиці для фортепіанного циклу вказує на смислову ієрархію духовно-світського, де першому належить настанова, смисловий базис у цілому. Показовим щодо цього є планування «Фауста» за Н. Ленау, де перший епізод «Нічна хода» («Der nächtliche Zug») з його літературною програмністю втілений за зразком гімну, присвяченого прославленню Святих Дарів, який у церковному побуті виконується виключно в період Страсної седмиці.

■ Список посилань

Андросова, Д. (2014). *Символізм и поликлавирность в фортепианном исполнительстве XX в.* [Монографія]. Астропринт. <https://odma.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/androsova.pdf>

- Асаф'єв Борис Володимирович. (2021, 11 лютого). В *Велика українська енциклопедія*. <https://urlc.net/wPau>
- Кущка, Н. М. (2020, 08 травня). Антифон. В *Велика українська енциклопедія*. <https://vue.gov.ua/Антифон>
- Маркова, Е. Н. (2012). *Проблеми музикальної культурології*. Астропринт.
- Муравська, О. В. (2017). *Східнохристиянська парадигма європейської культури і музика XVIII-XX століть* [Монографія]. Астропринт. <https://odma.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/muravska.pdf>
- Респонсорій (2023, 9 квітня). В *Вікіпедія*. <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9>
- Скрипник, Г. (Ред.). (2018). *Українська музична енциклопедія* (Т. 5). Видавництво ІМФЕ.
- Сокол, О. (2013). *Виконавчі ремарки, образ світу і музичний стиль*. Астропринт.
- Шевчук, О., & Зосім, О. (2006). Антифон. В *Українська музична енциклопедія* (Т. 1, с. 76–77). Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України.
- Шпак, Г. С. (2010). Эстетические и религиозно-философские взгляды Ф. Листа в контексте духовных исканий романтизма. *Музичне мистецтво і культура*, 11, 287–300.
- Brand, B., & Rothenberg, D. (Eds.). (2016). *Music and Culture in the Middle Ages and Beyond: Liturgy, Sources, Symbolism*. Cambridge University Press.
- Hamburger, K. (2010). *Liszt Ferenc zenéje*. Balassi Kiadó.
- Hesbert, J. (1968). *Corpus antiphonalium officii* (Vol. 3: Invitatoria et antiphonae). Herder.
- Hiley, D. (1993). *Western Plainchant*. Clarendon Press. https://epub.uni-regensburg.de/25558/1/ubr12760_ocr.pdf
- Leçons de Ténèbres. (n.d.). In *Wikipédia* https://fr.m.wikipedia.org/wiki/Le%C3%A7ons_de_T%C3%A9n%C3%A8bres
- Lee, T. (2016). *Evocations of Nature in the Piano Music of Franz Liszt and the Seeds of Impressionism* [Doctoral Dissertation, University of Washington]. https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/36781/Lee_washington_0250E_16125.pdf
- Merrick, P. (2008). *Revolution and Religion in the Music of Liszt*. Cambridge University Press.
- Roshcsenko, O. G. (2020). The wreath of romantic fragments. Dante and Liszt. In *Musical art: historical and theoretical discourse* (pp. 42–60). Liha-Pres. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-198-8/42-60>
- Szabolcsi, B. (1956). *Liszt Ferenc estéje*. Zeneműkiadó Vállalat.
- Walker, A. (1997). *Franz Liszt: The Final Years, 1861–1886*. Cornell University Press.

References

- Androsova, D. (2014). *Simvolizm i poliklavirnost v fortepiannom ispolnitelstve XX v.* [Symbolism and polyclavier in the piano performance of the twentieth century] [Monograph]. Astroprint. <https://odma.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/androsova.pdf> [in Russian].
- Asafiev Borys Volodymyrovych [Boris Vladimirovich Asafiev]. (2021, February 11). In *Velyka ukrainska entsyklopediia* [The Great Ukrainian Encyclopedia]. <https://urlc.net/wPau> [in Ukrainian].

- Brand, B., & Rothenberg, D. (Eds.). (2016). *Music and Culture in the Middle Ages and Beyond: Liturgy, Sources, Symbolism*. Cambridge University Press [in English].
- Hamburger, K. (2010). *Liszt Ferenc zenéje* [The music of Franz Liszt]. Balassi Kiadó [in Hungarian].
- Hesbert, J. (1968). *Corpus antiphonarium officii* (Vol. 3: Invitatoria et antiphonae). Herder [in English].
- Hiley, D. (1993). *Western Plainchant*. Clarendon Press. https://epub.uni-regensburg.de/25558/1/ubr12760_ocr.pdf [in English].
- Kushka, N. M. (2020, May 8). Antyfon [Antiphon]. In *Velyka ukrainska entsyklopediia* [Great Ukrainian Encyclopedia]. <https://vue.gov.ua/Антифон> [in Ukrainian].
- Leçons de Ténèbres [Lessons of Darkness]. (n.d.). In *Wikipédia*. https://fr.m.wikipedia.org/wiki/Le%C3%A7ons_de_T%C3%A9n%C3%A8bres [in French].
- Lee, T. (2016). *Evocations of Nature in the Piano Music of Franz Liszt and the Seeds of Impressionism* [Doctoral Dissertation, University of Washington]. https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/36781/Lee_washington_0250E_16125.pdf [in English].
- Markova, E. N. (2012). *Problemy muzykalnoi kulturologii* [Problems of musical culturology]. Astroprint [in Russian].
- Merrick, P. (2008). *Revolution and Religion in the Music of Liszt*. Cambridge University Press [in English].
- Muravska, O. V. (2017). *Shhidnohkrystyianska paradyhma yevropeiskoi kultury i muzyka XVIII-XX stolit* [The Eastern Christian paradigm of European culture and music of the XVIII-XX centuries] [Monograph]. Astroprint. <https://odma.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/muravska.pdf> [in Ukrainian].
- Responsory. (2023, April 9). In *Wikipedia*. <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9> [in Ukrainian].
- Roshcsenko, O. G. (2020). The wreath of romantic fragments. Dante and Liszt. In *Musical art: historical and theoretical discourse* (pp. 42–60). Liha-Pres. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-198-8/42-60> [in English].
- Shevchuk, O., & Zosim, O. (2006). Antyfon [Antiphon]. In *Ukrainska muzychna entsyklopediia* [Ukrainian musical encyclopedia] (Vol. 1, pp. 76–77). Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology [in Ukrainian].
- Shpak, G. S. (2010). Esteticheskie i religiozno-filosofskie vzgliady F. Lista v kontekste dukhovnykh iskanii romantizma [Aesthetic and religious-philosophical views of F. Liszt in the context of spiritual quests of Romanticism]. *Music art and culture*, 11, 287–300 [in Russian].
- Skrypnyk, H. (ed.). (2018). *Ukrainska muzychna entsyklopediia* [Ukrainian musical encyclopedia] (Vol. 5). Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology [in Ukrainian].
- Sokol, O. (2013). *Vykonavchi remarky, obraz svitu i muzychnyi styl* [Executive remarks, image of the world and musical style]. Astroprint [in Ukrainian].
- Szabolcsi, B. (1956). *Liszt Ferenc estéje* [The evening of Ferenc Liszt]. Zeneműkiadó Vállalat [in Hungarian].
- Walker, A. (1997). *Franz Liszt: The Final Years, 1861–1886*. Cornell University Press [in English].

CULTURAL PECULIARITIES OF FRANZ LISZT'S SPIRITUAL WORK

Yevheniia Beinyk

PhD student,

A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music,
Odesa, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5744-5594

e-mail: ejenybeunik@gmail.com

The aim of the article is to examine the spiritual works of Franz Liszt, dedicated to fragments of Holy Week, identify Christian worldview motifs in compositions of this type; outline the cultural features of the composer's spiritual work. *The results of the research* are based on the study of the intonation approach of B. Asafiev school in Ukraine, demonstrated in the works of D. Androsova, O. Markova, O. Muravska, O. Roshchenko, and O. Sokol. In particular, the highlighted materials are the basis for further research into the cultural traditions of F. Liszt's spiritual works. The author reveals the extent to which the composer's music for church use is embodied in the secular instrumental sphere. *Scientific novelty*. For the first time in Ukraine, the rare compositions of Franz Liszt, dedicated to fragments of Holy Week, are considered from a cultural perspective. The specifics of F. Liszt's spiritual ideas are highlighted in terms of their embodiment in the mentioned piano spirituals of the late period of the composer's work. *Conclusions*. F. Liszt's works are of high cultural value, and his spiritual compositions include both those written for the church and those created for non-church purposes. A review of Franz Liszt's spiritual works for piano, dedicated to fragments of Holy Week, has led to the conclusion that the church theme is enriched by the achievements of the composer's secular sphere, which is nourished by spiritual themes to a greater extent than is usually noted in relation to Liszt's legacy. The choice of Holy Week texts for the piano cycle indicates the semantic hierarchy of the spiritual and secular, where the former is the instruction, the semantic basis in general. The planning of N. Lenau's "Faust" is illustrative in this regard, where the first episode, "Der nächtliche Zug" ("The Midnight Procession"), with its literary programming, is modeled on the hymn dedicated to the glorification of the Holy Gifts, which is performed in church life exclusively during the Holy Week.

Keywords: musical culture; antiphons for piano; sacred music; spiritual culture; musical genre; responsories for piano; style in music; Holy Week; Franz Liszt

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.